
Jukka Kanerva: **Puolueöykkäroinnistä sivistys-hurmokseen.** Suomalaisen opiskelijaliikkeen murroksesta 1970-luvun lopussa tekstianalyysin

valossa. SYL-julkaisu 7/86. Suomen Ylioppilaskuntien Liitto, Helsinki 1986. 101 s.

Jukka Kanerva on työstänyt julkaisun, joka tekijän mukaan on »tutkimus suomalaisen opiskelijaliikkeen eräistä olennaisista teksteistä 1970-luvulta. Tarkoituksena on valottaa niiden läpi kahta erilaista opiskelijaliikkeen kautta, puoluepoliittista ja sivistysliikkeen kautta.»

Johdannon alku sisältää väitteitä, näkökulmia ja ongelmia:

1. Työ on *tutkimus*. Kanerva haluaa, että hänen työnsä arvioidaan tieteellisistä lähtökohdista käsin. Ehkä hän haluaa välttää innostamista muisteluihin, vanhojen kiistojen uudelleen lämmittelyihin ja pinnallisiin eipäs—joopas väittelyihin. Joka tapauksessa on varsin yhdenkävää, millaisia kielikuvia Kanerva viljelee, millaisia persoonallisia sanoja hän käyttää, millaiset ovat hänen henkilökohtaiset kokemukset, mielipiteensä, tuntemuksensa ja tavoitteensa. Samoin ovat sivuseikkoja hänen poliittiset antipatiensa ja arvostuksensa. Se on ratkaisevaa, miten hän *kuvaa* 1970-luvun lopun opiskelijaliikkeen murrosta, miten hän *hahmottaa* tapahtumia, näkee yhteyksiä ja vastakohtaisuuksia, miten hän *rajaa tutkimuksensa*, miten hän *perustelee* näkemyksensä ja miten hän *johtaa* yleisiä näkemyksiä. Näiden seikkojen, itse asiassa normien täyttymisestä itse kukin voi tehdä omia johtopäätöksiä. Tutkimus edellyttää tietoisuutta tutkimuksen perusteista.

2. Kanervan työ käsittelee suomalaisen *opiskelijaliikkeen* eräitä olennaisia *tekstejä* 1970-luvulta. Hänen käyttämänsä ilmaus on hieman ongelmallinen. Kanerva tarkoittanee tekstejä, joita opiskelijaliike on itse tuottanut. Ilmeisesti sekä SOL:n »Taisteluojelma» että JYY:n »Kriitikot hallituksessa» soveltuvat kyllä tähän luonnehdintaan. Mutta tarkastelu saa toisen sävyn, jos kysytään: Ovatko nämä tekstit tehostaneet opiskelijaliikkeen toimintaa tai siirtäneet sitä peräti uusille urille? Vastauksena täytynee todeta, että kumpikin julkaisu kuvaa hyvin opiskelijaliikkeen tuntemuksia, pyrkimyksiä ja yhteiskunnallista tietoisuutta, sen sijaan ne eivät ole olleet toiminnan tai uuden liikehdinnän käynnistäjiä. Ilmestyessään tekstit ovat olleet ikään kuin jälkijättöisiä, sytyttävät ajatukset ovat jo menossa maille. Tutkimuksellisen asetelman kannalta olisikin eduksi tuoda esiin ero opiskelijaliikkeen itse tuottamien ja siihen vaikuttaneiden tekstien välillä. Luovat, lahjakkaat kirjoittajat ja ajattelijat viihtyvät kovin harvojen organisaatioiden jäähmeissä. Kuvaavaa on, että Kanerva itsekin ylittää asettamansa rajoituksen ottaessaan tarkasteltavaksi Matti Juntusen artikkelin »Radikaalin sivistyneistön käsitteestä», joita ei voida mitenkään pitää opiskelijaliikkeen tekstinä. Kieltämättä Juntusen filosofisella artikkelilla on ollut vaikutuksensa ja toivottavasti on yhä sekä opiskelijaliikkeessä että sivistyneistön muotoutumisessa tietoiseksi itsestään. Kaner-

va on epätarkka tehtävänsä ja pyrkimyksiensä hahmottamisessa.

3. Kanerva on tehnyt työnsä opiskelijaliikkeen *olennaisista* teksteistä. Onko näin?

Ilmaisu »opiskelijaliikkeen teksti» on pulmallinen. Ilmaisu tarkoittanee tekstiä, joka on työstetty opiskelijajärjestön tai vastaavan tarkoituksiin. Määrittelystä lienee syytä laajentaa kattamaan myös sellaiset tekstit, jotka ilmestyvät opiskelijaorganisaation julkaisussa. Ne siis suuntautuvat ylipäättävästi opiskelijoille. Ainejärjestöjen nimisteet yms., ylioppilaslehdet, opiskelijajärjestöjen julkaisut jne. täyttävät edellä esitetyn määritelmän. Sen mukaan myös Jukka Kanervan »Puolueöykkäröinnistä sivistyshurmokseen» on opiskelijaliikkeen teksti 1980-luvulta. Kanervan käyttämä ilmaus on hankala, se mitätöi tekijää; teoksessa tuskin tarkoitetaan tätä.

Mitkä tekstit olivat 1970-luvulla oleellisia. Esimerkiksi soveltuisi Jyväskylän ylioppilaslehti N:o 21; 7. 12. 1978, jonka teemana oli »Tutkinnonuudistus — edistys vai kaos?».

Teemanumero ilmestyi noin kolme viikkoa *ennen* tutkinnonuudistusasetusten antamista. Lehteä jaettiin monilla yliopisto- ja korkeakoulupaikkakunnilla ja se aikaansai keskustelua opiskelijapiireissä. Sen sijaan JYY:n hallituksen (4. 5. 1979—15. 1. 1980) paperit pyöriskelivät harvojen opiskelijoiden, so. sisäpiirin käsissä. Osa näistä kirjoituksista sai painetun muotonsa vuotta, osa runsaasta vuotta myöhemmin julkaisussa »Kriitikot hallituksessa». Tällöin kyllä elettiin peruuttamattomasti 1980-lukua.

Tapahtumat tapahtuvat ajallaan vähät välittäen vuosien tai vuosikymmenien vaihtumisesta. Hyvätahtoisesti on silti todettava, että tässä kohden, tässäkin kohden Kanerva on epätarkka, huolimaton. Oleellista on, että hän ottaa »Kriitikot hallituksessa» erääksi olennaiseksi tekstiksi löysin perustein. Itse asiassa Kanerva ei lainkaan *pohdi* sitä, millä perusteella hän on valinnut tekstejään, ja niinpä vaikutelmaksi jää — erityisesti johdannon perusteella — sattumanvaraisuus tekstien valinnassa. Viittaamalla oman työnsä puutteisiin ja huomauttamalla kritiikin helppoudesta Jukka Kanerva ei voi kiertää seuraavia johtopäätöksiä: Kanerva on huolimaton rajauksissaan ja ennen kaikkea ajattelematon työnsä *perusteita* koskeissa kysymyksissä. Esimerkiksi hänen valitsemiensa tekstien olennaisuus voidaan kiistää. Ehkäpä Kanerva on omien menetelmällisten ideoiden sokaisema siinä määrin, että on unohtanut juuri sen kysymisen, *miksi* ja *mihin* menetelmiä käytetään. Pinnalla olevista seikoista voi olla vaikea löytää kantavia perusteita.

SOL:n »Taisteluojelma» on olennainen teksti, erityisesti Kanervan tutkimuksellisten tarkoitusten kannalta. »Taisteluojelma» nimittäin kuvaa erinomaisesti SOL:aa poliittisena opiskelijajärjestönä. Sitä vastoin sivistysyliopistoliikkeestä on vaikea nostaa esiin jotakin edustavaa tekstiä. Sivistysyliopistoliike ei organisoitunut. Opiske-

lijat, opettajat, tutkijat ja jotkut virkamiehet yksinkertaisesti innostuivat puheista ja kirjoituksista. Nimenomaan 1978 monet kokoukset, seminaarit, kollokviot ja julkiset demonstraatiot mielenosoituksineen koettiin sytyttävinä. Mukanaolijoita yhdisti huoli yliopiston tulevaisuudesta, jos tutkinnonuudistus toteutetaan.

»Kriitikot hallituksessa» -julkaisu on edennyt omille teilleen, se ei kuvaa sivistysyliopistoliikkeen toimintaa, ei sen kantavia tavoitteita eikä ideoita. Tämä julkaisu on tutkinnonuudistuksen jälkeisen ajan tuotetta, siinä selitys. Jos se olisi kyennyt puhaltamaan uuden hengen sivistysyliopistoliikkeen toimintaan, määre »olennainen» olisi paikallaan.

Kanervan kommentoima Matti Juntusen artikkeli »Radikaalin sivistyneistön käsitteestä» syntyi kesällä 1979 pyynnöstäni. Artikkelin on luonteeltaan synteettinen ja se jäsentää myös Filosofinen kulttuurilehti Genesiksen kahden aikaisemman numeron filosofisia tavoitteita. Juntunen tulkitsee ideoitaan uudessa yhteydessä, jäsentää sytyttävästi sivistyksen ajatusta ja etsii linjaa, joka takaisi yliopiston olemassaolon yliopistona annettuihin asetuksiin normitetun barbarian uhatta. Sana »ohjelma» ei käy tässä yhteydessä, koska artikkeli on kirjoitettu siten, että sen »sokea seuraaminen» ei luonnistu vaan vain oma-kohtainen ymmärtäminen voi rakentaa kykyä kohdata väliseisiin kiinnittyneen tietoisuuden rajallisuus. Artikkelin tavoittelee arvoja, arvot ovat kriittisen, sivistyksellisen toiminnan lähtökohta. Arvoissa piilee tahto käydä tarvittaessa rohkeisiin tekoihin valtiohallinnollisia tai muita uhkia vastaan.

Ilmeisen paikallaan ovat Kanervan viittaukset pariin Snellmanin yliopistokirjoitukseen ja Genesiksen (Nro 2/1979) itsetietoisuuden kommenttiin. Kanervalta sen sijaan jää tavoittamatta keskeisimmät itsetietoisuuden kirjoitukset tuolta ajalta. Hän ei myöskään mainitse ketään niistä henkilöistä, jotka rakensivat itsetietoisuuden ideoita ja samalla herättää valppaatta poliittisissa pyörteissä.

4. Kanervan *tarkoituksena* on valottaa hänen itsensä valitsemien tekstien läpi kahta erilaista opiskelijaliikkeen kautta, puoluepoliittista ja sivistysliikkeen kautta.

Tarkoitus toteutuu. Ongelma ei ole siinä, etteivätkö tekstit kertoisi erilaisista näkemyksistä ja jaksoista opiskelijaliikkeessä. Mutta itsetietoisuuden puutteellisuus lähtökohtien tarkastelussa tuo mukanaan arvostelulle alttiita tulkintoja.

Mitään selkeää rajaa tms. ei ole olemassa, jossa puoluepoliittisesti orientoitunut toiminta muuttuisi sivistysliikehinnäksi. Kanerva ei tunnu huomaavan, että sivistysyliopistoliikkeen synnyttäjät olivat jäsenenä poliittisissa opiskelijajärjestöissä. SOL tuotti kriittikkonsa, jotka saattoivat pysyä esim. Jyväskylässä läheisessä yhteydessä järjestöihin JOS/SOL ja JOKA/KOJ sivistysyliopistoliikkeen rappeutumiseen asti (JOKA tosin lakkautti itse itsensä . . .). Keskustassakin olivat kriittikkonsa, samoin Tuhatkunnassa. Demarit ja liberaalit pysyivät yleisesti tut-

kinnonuudistuskannoissaan. Ulkopuolisille tarkkailijoille syntyi sellainen vaikutelma, että »emopuolue» ohjaili loppuun saakka opiskelijajärjestöjään.

Politiikan tai tieteen (ja filosofian) kiinnittäminen opiskelijaliikkeen emansipaation (vapautuskertomuksen) kausiin on *siinä* suhteessa harhaista, että yksittäiset henkilöt eivät seuraa yleisiä linjoja. Useille poliittinen emansipaatio oli tie filosofiaan ja ihmistieteisiin; vastaavasti tieteellinen emansipaatio oli avain politiikkaan. Sitäpaitsi marxilaisilta perusteilta jotkut ajattelivat filosofian olevan politiikkaa.

Erilaisia vapautuksen ideoita painottavat opiskelijaliikkeet olivat rinnakkain ja sisäkkäin. Toiset saivat aloitteen käsiinsä. Tilanteissa kaikesta kähminnästä huolimatta oli yllättävän suuri merkitys argumentaatiolla. Tuloksena syntyi neuvottomuutta. Sivistysyliopistoliike syntyi, koska poliittiset opiskelijajärjestöt eivät kyenneet sulattamaan filosofista kritiikkiä (n. 1975—1977). Myöhemmin näiden johtajat suorastaan janosivat neuvoja, mutta tilanne oli jo »ohi». Uudet opiskelijat eivät yleensä haakeutuneet poliittisiin opiskelijajärjestöihin — paitsi sellaiset kaukokatseiset, jotka haaveilivat poliittisesta urasta. Suora sitoutuminen väheni, vanhat opiskelijat väsyivät ja vähitellen jättivät opinahjonsa.

Oleellista oli, että sivistysideat kotiutuivat (jopa ulkoisesta) vastustuksesta huolimatta poliittisten opiskelijajärjestöjen johtotasolle asti. Siksi ei ole ihmettelemistä, miksi aikoinaan syntyi tutkinnonuudistuksen vastainen laaja vaaliliitto JYY:n edustajistovaaleissa.

* * *

Jukka Kanerva on työstänyt mielenkiintoisista ideoista tulkinnallisesti ja teoreettisesti ongelmallisen julkaisun. Hänen aiheensa on kiinnostava ja olisi suotavaa, että opiskelijaliikkeen vaiheita tutkittaisiin jatkuvasti. Lähihistorian tuntemus on omiaan avaamaan mieltä ymmärtämään tämän päivän politiikkaa.

Sadan sivun julkaisussa ei voi kaikkea kertoa. Sata sivua voisi kirjoittaa tavalla, jossa tapahtumat jäsenetään harkitusti ja ideat hallitaan teoreettisesti. Kanerva selvittää klassikkojen (Bacon, Locke, Rousseau ym.) mietteitä. Muutama esitetty terävä huomautus nykypäivään ei riitä pelastamaan häntä moitteilta, että hän on käyttänyt yli kymmenen sivua sellaiseen kirjoittamiseen, jolla ei ole merkitystä puolueöykkäröinnin ja sivistyshurmoksen hahmottamisessa.

Jos Kanerva on ajatellut metodisen perustan rakentamista tekstianalyysia varten, silloin olisi syytä esittää eksplisiittisesti tarkoituksiaan ja tuotava esiin tulkinnallisia yhteyksiä, jotka luovat siltaa klassikoista metodikehittelyihin ja tutkittaviin tapahtumiin. Eksegetiikalla ja aatehistoriallisilla yhteyksillä on paikkansa. Tässä kohdin Kanerva epäonnistuu, häneltä jää esittämättä juuri se näkökulma, mikä tekisi pohdiskelut mielekkäiksi. Lisäksi Kanervan »tendenssimäinen huolimattomuus» laskee työn arvoa.

Kanervan työ on kuitenkin hyvä alku; paikoin analyysi on loistavasti kohdallaan, mutta teoreettisesti työ hajoaa. Tärkeimmät seikat ovat sanomatta, parhaimmat teokset kirjoittamatta. Lukekaa itse ja lukekaa 1970-luvun tekstejä. En minä tiedä sen paremmin kuin Jukka Kanerva, mitä lähihistoriassa on tapahtunut. Olemme asiaosaisia ja siten puolueellisia, keskustelut jatkukoot.

TOIVO SALONEN
